Elżbieta Zaniewicz

Metafory w angielskim i polskim dyskursie ekonomicznym. Studium kognitywne

Streszczenie

Ekonomia jest nauką społeczną, która bada sposób, w jaki społeczeństwo gospodaruje, a więc wykorzystuje ograniczone zasoby do zaspokojenia nieograniczonych potrzeb i pragnień. Jak można tego dokonać? Jedną z metod jest mechanizm rynkowy, który umożliwia wymianę handlową, polegającą na przeniesieniu własności towarów lub usług z jednej osoby na inną w zamian za środki wymiany płatniczej, zwane potocznie pieniędzmi. Według Karola Marksa pieniądz, jako powszechnie akceptowany towar, sprowadza relacje między ludźmi do relacji między rzeczami[1]. Adam Smith, natomiast, odnosi się do pieniądza jako "wielkiego koła cyrkulacji"[2]. Trudno nie zgodzić się z tym, iż przepływ pieniądza kształtuje naszą rzeczywistość.

Bez wątpienia współczesne społeczeństwa stają przed wyzwaniem dostosowania się do zmiennych warunków gospodarczych. W rezultacie sukces jednostki zależy obecnie w dużej mierze od właściwego zrozumienia zjawisk ekonomicznych i odpowiedniego zastosowania tej wiedzy w praktyce życia gospodarczego. W celu wyjaśnienia procesów gospodarczych, ekonomiści posługują się wysoce zmetaforyzowanym językiem. Metafory konceptualne i amalgamaty są skutecznymi mechanizmami poznawczymi, które często mają swoje zastosowanie w popularnym i naukowym dyskursie gospodarczym: w tekstach dziennikarskich i akademickich, które dotyczą bieżących spraw gospodarczych, i które są skierowane zarówno do laików jak i ekspertów w dziedzinie ekonomii. Zdaniem McCloskey'a "każdy krok w rozumowaniu ekonomicznym (...) jest metaforyczny."[3] Jednak wciąż niewiele badań językoznawczych dotyczy retoryki w ekonomii.

---

[1] Marks, K. 1990. *Capital*, vol. 1. trans. B. Fowkes, New York: Penguin, 162.
[2] Smith, A. 1976. *The Theory of Moral Sentiments*. Oxford: The University Press, 306.
[3] McCloskey, Deidre. N. 1986. *The rhetoric of economics*. Brighton: Wheatsheaf Books and Harvester Press, 75.

Niniejsza rozprawa poświęcona jest zagadnieniu konceptualizacji zjawisk gospodarczych w Polsce, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. Jej celem jest zbadanie, w jaki sposób struktury językowe, takie jak metafora konceptualna i integracja pojęciowa, są wykorzystywane w dyskursie ekonomicznym i przyczyniają się do lepszego rozumienia ekonomii. Warto zauważyć, iż Teoria Metafory Konceptualnej stanowi podłoże dla myśli ekonomicznej, a Teoria Amalgamatów leży u podstaw terminologii i modeli ekonomicznych. Powyższa analiza ma służyć wyodrębnieniu systemów metafor konceptualnych i sieci przestrzeni mentalnych, które umożliwiają nam zrozumienie świata biznesu.

Pracę podzielono na dwie części. Część pierwszą stanowi rozdział pierwszy teoretyczny. Natomiast, część drugą tworzą trzy pozostałe rozdziały analityczne, poświęcone specyficznym aspektom dyskursu biznesowego w języku angielskim i polskim, a mianowicie zagadnieniom związanym z płynnością finansową i cyklem koniunkturalnym. Właśnie dzięki metaforom konceptualnym, w moim przekonaniu, jesteśmy w stanie lepiej zrozumieć te terminy. Lista metafor poddanych analizie w niniejszej rozprawie znajduje się w *aneksie 1*.

Rozdział pierwszy omawia fundamentalne założenia językoznawstwa kognitywnego na tle ujęcia generatywnego. Zawiera także przegląd niektórych kluczowych pojęć używanych w językoznawstwie kognitywnym, w tym kategoryzacji, taksonomii, prototypów i perspektywizacji. Język jako system symboli i teoria znaku językowego Saussure'a stanowi wstęp do dyskusji o semazjologicznych i onomazjologicznych aspektach znaczenia słów. Następnie przedstawiono główne założenia Teorii Metafory Konceptualnej Georga Lakoff'a i Marka Johnsona[4] oraz Teorii Amalgamatu zaproponowanej przez Gillesa Fauconniera i Marka Turnera[5]. Na koniec, poruszono kwestie dotyczące kompozycyjonalności, analizowalności i re-konceptualizacji.

Rozdziały drugi, trzeci i czwarty w części drugiej zawierają analizę metafor konceptualnych i sieci przestrzeni mentalnych związanych z wyrażeniami metaforycznymi używanymi w specjalistycznym języku ekonomicznym. Kilkadziesiąt artykułów z prasy brytyjskiej, amerykańskiej i polskiej posłużyło tutaj jako teksty źródłowe. Zapis ich fragmentów znajduje się w *aneksie 2*.

Rozdział drugi poświęcony jest analizie angielskiego dyskursu gospodarczego, tj. klasyfikacji metafor i amalgamatów konceptualnych tyczących się płynności finansowej, systemów monetarnych i cyklu koniunkturalnego. Przedstawia on zarys odwzorowań

---

[4] zob. Lakoff, G., and M. Johnson. 1980. *Metaphors We Live By.* Chicago: The University of Chicago Press.
[5] zob. Fauconnier, G. and M. Turner. 2002. *The way we think. Conceptual blending and the mind's hidden complexities.* New York: Basic Books.

systemów monetarnych i cyklu koniunkturalnego. Przedstawia on zarys odwzorowań tworzonych przez ontologiczną metaforę PIENIĄDZ TO PŁYN i inne metafory, związane z fazami cyklu koniunkturalnego, tj. ekspansją, recesją, kryzysem, ożywieniem. Następnie poddano analizie terminy ekonomiczne pod kątem semazjologiczno-onomazjologicznym oraz pod względem ich kompozycjonalności i analizowalności.

Rozdział trzeci przedstawia metafory konceptualne i amalgamaty związane z płynnością finansową i cyklem koniunkturalnym w polskim dyskursie ekonomicznym na przykładzie losowo wybranych artykułów prasowych i naukowych. Wyrażenia metaforyczne przeanalizowano zarówno z punktu widzenia semazjologii i onomazjologii, jak również kompozycjonalności i analizowalności.

W rozdziale czwartym dokonano porównania przeanalizowanych powyżej konceptualizacji świata ekonomii w tekstach angielskich i polskich. Wykazano przyczyny wystąpienia podobieństw i różnic ujawnionych w trakcie analizy.

Podsumowanie przedstawia wyniki przeprowadzonej analizy, uwagi na temat znaczenia dalszych badań dotyczących języka ekonomii i wpływu metafor konceptualnych na nasze życie. Jak powiedział Tyler Cowen: "Ekonomia jest wszędzie, a zrozumienie ekonomii może pomóc nam podejmować lepsze decyzje i prowadzić szczęśliwsze życie"[6].

Rozprawa ta przede wszystkim dowiodła, że struktury językowe, takie jak metafory i amalgamaty konceptualne, budują nasze postrzeganie i rozumienie świata biznesu, co nie oznacza wyczerpania tematu. Powyższa praca przyczyniła się do wytyczenia kierunku dalszych badań – opartych na osobistych doświadczeniach autorki związanych z pracą zawodową w międzynarodowej korporacji z branży BPO (Business Process Outsourcing) – skupiających się na analizie mowy korporacyjnej w ujęciu kognitywnym. Bez wątpienia, można jednak stwierdzić, iż zdobycze językoznawstwa kognitywnego znajdują swoje zastosowanie w kształtowaniu języka nauki.

Elżbieta Zawiszcz

[6] https://www.brainyquote.com/quotes/tyler_cowen_ 630458, dostęp z dn. 19.12.2017